

NOTĂ INFORMATIVĂ
privind aprobarea proiectului de Lege cu privire la cu privire
la suspendarea aplicării reducerii pedepsei condamnatului
deținut în condiții precare de detenție

1. Denumirea autorului și, după caz, a participanților la elaborarea proiectului

Proiectul de Lege cu privire la suspendarea aplicării reducerii pedepsei condamnatului deținut în condiții precare de detenție, este elaborat de Ministerul Justiției.

2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului de act normativ și finalitățile urmărite

Caracterul repetitiv al cererilor depuse de reclamantii în adresa Curții Europene a Drepturilor Omului contra Republicii Moldova, unde erau descrise același probleme legate de condițiile materiale de detenție cum ar fi spre exemplu, supraaglomerarea penitenciarelor, lipsa de igienă și a condițiilor materiale adecvate, de proastă calitate și cantitate insuficientă de alimente, precum și de lipsa de îngrijiri medicale adecvate, a determinat Curtea să constate faptul că condițiile precare de detenție în Republica Moldova reprezintă o problemă sistemică.¹ Având în vedere această constatare și ținând cont că Moldova a fost condamnată la acel moment în peste treizeci de cauze ce vizează art. 3 CEDO și încă cel puțin șaptezeci de cereri cu șanse mari de succes erau pendinte în fața Curții, aceasta a adoptat hotărârea cvasi-pilot *Shishanov vs. Moldova*, cererea nr. 11353/06, unde, aplicând art. 46 din Convenție, Curtea a concluzionat că autoritățile naționale trebuie să pună în aplicare fără întârziere un recurs sau o combinație de remedii cu efecte preventive și compensatorii și de fapt să garanteze căi de atac eficiente pentru încălcări ale Convenției ca urmare a condițiilor de detenție necorespunzătoare în Republica Moldova.²

Astfel, în cauza *Șișanov c. Moldovei* (*cauză considerată de mulți juriști un ultim avertisment al Curții înaintea unei hotărâri pilot contra Moldove*), CtEDO accentuează despre **necesitatea introducerii unor remedii naționale efective**, care să permită autorităților naționale atât să constate în substanță încălcarea prevederilor Convenției și să dispună încetarea încălcării, cât și să acorde o despăgubire. Prin urmare, Curtea a extins aplicabilitatea soluției date dincolo de cauza concretă, acoperind astfel toate cauzele similare care invocă aceeași problemă.

În acest fel, prin Legea nr. 163/2017, au fost introduse modificări la art. 385 din Codul de procedură penală prin completarea articolului cu alineatele (5) și (6), instituind astfel un instrument de reducere a pedepsei penale odată cu pronunțarea sentinței de condamnare dacă persoana plasată în arest preventiv a fost deținută în condiții precare de detenție (institut devenit funcțional începând cu data de 20 decembrie 2017).

¹ Cauza *Shishanov vs. Republica Moldova*, cererea nr. 11353/06, §127

² Idem, §139

Prin Legea nr. 272/2018, în Republica Moldova, a fost instituit în premieră, remediul național de constatare în substanță a încălcării prevederilor art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), așa cum acest remediu a fost cerut de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în numeroasele hotărâri ale sale contra Republicii Moldova și în special în cauza *Șișanov c. Moldovei* (cererea nr. 11353/06).

La fel, prin Legea nr. 272/2018, Codul de procedură penală a fost amendat prin introducerea articolelor 473¹ – 473⁴, care reglementează modul de soluționare a plângerii privind violarea în substanță a art. 3 CEDO prin detenția în condiții inumane și degradante, inclusiv soluțiile pe care le poate oferi instanța în cazul în care va constata o eventuală violare.

Mecanismul introdus prin Legea nr. 272/2018, a devenit funcțional începând cu 1 ianuarie 2019.

În urma monitorizării implementării mecanismului creat, prin prisma datelor statistice ale Administrației Naționale a Penitenciarelor, s-a constatat că până la data de 10.02.2020, au fost înregistrate 5372 plângeri ale deținuților cu privire la condițiile precare de detenție din instituțiile penitenciare din țară, din totalul de aproximativ 6700 deținuți aflați în custodia statului, ceea ce reprezintă un indicator alarmant.

Din numărul total de plângeri adresate au fost examinate aproximativ 3445, iar soluții au fost pronunțate în cazul a 2402 de plângeri, după cum urmează:

- admise – 1471
- admise parțial – 102
- respinse – 496
- încetate – 71
- declinate după competență – 367
- inadmisibile – 7

Numărul cererilor de recurs depuse – 565

Numărul cererilor de recurs examinate – 164

Soluția instanțelor de recurs

- admis – 37 (remis spre rejudecare)
- respins – 76
- încetat – 1 (deces)

Numărul deținuților eliberați – 142

Cuantumul despăgubirii bănești (lei) – 1.639.985,00.

O altă informație relevantă pentru subiectul dat ține de repartizarea teritorială pe penitenciare a plângerilor depuse de către persoanele deținute împotriva condițiilor de detenție. Astfel, conform datelor Administrației Naționale a Penitenciarelor, cele 5372 de plângeri depuse au parvenit practic uniform de la toate cele 17 penitenciare (cu excepția notabilă a Penitenciarului 10), după cum urmează: Penitenciarul 1 – **307** Penitenciarul 2 – **250** Penitenciarul 3 – **477** Penitenciarul 4 – **460** Penitenciarul 5 – **163** Penitenciarul 6 – **363** Penitenciarul 7 – **146** Penitenciarul 8 – **113** Penitenciarul 9 – **460** Penitenciarul 10 – **1** Penitenciarul 11 – **249** Penitenciarul 12 – **103** Penitenciarul 13 –

648 Penitenciarul 15 – **238** Penitenciarul 16 – **122** Penitenciarul 17 – **100** Penitenciarul 18 - **656**. Din totalul de 1471 plângeri admise de instanța de judecată, repartizarea pe penitenciare este următoarea: Penitenciarul 1 – **173** Penitenciarul 2 – **70** Penitenciarul 3 – **280** Penitenciarul 4 – **190** Penitenciarul 5 – **96** Penitenciarul 6 – **46** Penitenciarul 7 – **10** Penitenciarul 8 – **15** Penitenciarul 9 – **155** Penitenciarul 10 – **1** Penitenciarul 11 – **34** Penitenciarul 12 – **19** Penitenciarul 13 – **52** Penitenciarul 15 – **90** Penitenciarul 16 – **24** Penitenciarul 17 – **15** Penitenciarul 18 - **200**.

Subsecvent, din datele menționate mai sus se observă un potențial de reținere a circumstanței condițiilor de detenție contrare standardelor CEDO cu referire la fiecare dintre unitățile sistemului național de penitenciare. Evoluția aplicării mecanismului compensatoriu relevă tendința aplicării acestuia unui număr semnificativ de deținuți, dacă nu chiar absoluta majoritate a acestora, ceea ce în condițiile socio-economice existente vădit contravine voinței legiuitorului, prin faptul că subminează drastic instituția răspunderii penale și afectează principiul individualizării pedepsei penale. Astfel, urmează de menționat că scopul pedepsei penale, pe lângă efectul punitiv mai comportă și un efect educativ, de corecție și resocializare a făptuitorului, or, prin intermediul mecanismului dat se creează dubii justificate cu privire la atingerea acestui scop. Trebuie de precizat, că, în urma unor cauze de mediatizate referitor la aplicarea mecanismului compensator s-a constatat o reacție socială constând în îngrijorare și revoltă, cetățenii pierzându-și încrederea că politicile penale, felul în care sunt puse în practică aceste politici la aspectul de pedeapsă și executarea pedepsei, în mod special urmare faptelor săvârșite cu violență, sunt conforme cu nevoia socială de siguranță a cetățeanului.

Suplimentar, în procesul de implementare a remediului compensator, practicienii au semnalat o serie de deficiențe legislative, care, în ansamblu, au generat o practică neuniformă de aplicarea a acestuia și a permis reducerea pedepsei privative de libertate în privința unui număr alarmant de persoane deținute.

Cu titlu de exemplu s-a constatat că reducerea nemotivată a termenelor de pedeapsă, în lipsa unor mecanisme reale de aplicare a cuantumului procentual. Totodată, unii judecători, deși calculează corect termenul, ce urmează a fi redus, comit erori grave la pronunțarea hotărârii, aplicând reducerea dublă a termenului de arest preventiv din pedeapsa stabilită, ignorând faptul că la pronunțarea sentinței de condamnare această perioadă de detenție deja a fost inclusă în termenul de pedeapsă.

Prin urmare, pentru a nu afecta procesul de realizare a scopului pedepsei penale și a activităților de resocializare și reintegrare demarate de către instituțiile penitenciare, se propune suspendarea aplicării de către instanțele de judecată a reducerii pedepsei condamnatului deținut în condiții precare de detenție, conform prevederilor art. 385 alin. (5), art. 473² alin. (3) și 473⁴ alin. (4) din Codul de procedură penală, până la data de 1 septembrie 2020, perioadă în care se va efectua o analiză comprehensivă în privința următoarelor aspecte:

1) identificarea soluțiilor legislative în scopul înlăturării deficiențelor sesizate în procesul de implementare a remediului compensator;

- 2) analiza practicii statelor în care se implementează remediul compensator;
- 3) crearea mecanismului de evaluare și sistematizare a condițiilor materiale de detenție din instituțiile penitenciare.

3. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Prevederile proiectului stabilesc suspendarea aplicării de către instanțele de judecată a reducerii pedepsei condamnatului deținut în condiții precare de detenție, conform prevederilor art. 385 alin. (5), art. 473² alin. (3) și 473⁴ alin. (4) din Codul de procedură penală, până la data de 1 septembrie 2020.

La fel, se propune ca plângerile depuse în condițiile art. 473² alin. (1) din Codul de procedură penală, până la data intrării în vigoare a prezente legi, să fie examinate în condițiile generale, astfel încât să fie finalizate procesele judiciare inițiate de către persoanele care reclamă că se dețin în condiții precare de detenție.

4. Fundamentarea economico-financiară

Prezentul proiect nu impune cheltuieli financiare suplimentare din contul bugetului public național.

5. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ în vigoare

Proiectul legii nu implică modificarea altor acte normative.

6. Avizarea și consultarea publică a proiectului

Constatările expertizei anticorupție

Prezentul proiect vizează adoptarea unei legi temporare în condiții excepționale și care implică o reacție urgentă a statului.

Cu referire la cerințele de publicitate a proiectelor de acte normative înaintate spre adoptare, menționăm că proiectul dat vine să redreseze o situație intens mediatizată și cunoscută public.

Totodată, în procesul de elaborare a proiectului a fost consultată opinia instituțiilor implicate în domeniul dat (Centrul Național Anticorupție, Administrația Națională a Penitenciarelor etc.) reținându-se inclusiv considerentele invocate de acestea, or avizarea și expertizarea nefiind efectuată în legătură cu adoptarea acestuia în regim de urgență.

De asemenea, CNA a efectuat analiza privind aplicarea mecanismului compensatoriu la reducerea termenului de detenție a deținuților și liberării condiționate de pedeapsă înainte de termen, în rezultatul căreia au fost constatate mai multe deficiențe în procesul de implementare a acestuia.

Ministru

Fadei NAGACEVSCHI